
Krzysztof Aleksander Wieniecki
Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu
ORCID: 0000-0002-9794-2736

Bałtycka architektura dezinformacji – analiza przypadków w bazie danych EUvsDISINFO

Wstęp

Dezinformacja, rozumiana jako wyjątkowo złożona metoda pracy operacyjnej, będąca sposobem oddziaływania na aktualnego czy potencjalnego przeciwnika, wrogą służbę specjalną bądź określone grupy społeczne w innym, ale niekiedy też i własnym kraju¹, stanowi jedno z kluczowych wyzwań dla współczesnych społeczeństw informacyjnych. Choć zjawisko to nie jest stosunkowo nowe w teoretycznym rozumieniu, to rozwój technologii cyfrowych, zwłaszcza mediów społecznościowych i serwisów informacyjnych w Internecie znacząco zwiększył jego skalę i zasięg. W efekcie odróżnianie treści wiarygodnych od zmanipulowanych staje się coraz trudniejsze, a użytkownicy sieci (zarówno indywidualni odbiorcy, jak i instytucje) stają się podatni na wpływy informacyjne².

W odpowiedzi na ten problem, rośnie zainteresowanie badaniami nad dezinformacją, zwłaszcza w kontekście jej źródeł, mechanizmów rozpowszechniania oraz treści, jakie są przekazywane. Problem dezinformacji od wielu lat jest przedmiotem rozważań środowisk naukowych. Tematykę

¹ M. Świerczek, „System matryoszek”, czyli dezinformacja doskonała. Wstęp do zagadnienia, „Przegląd Bezpieczeństwa Wewnętrznego” 2018, nr 19, s. 210–213.

² J. Kuś, Zjawisko dezinformacji z perspektywy psychologicznej: uwarunkowania i przeciwdziałanie, [w:] *Dezinformacja w czasach kryzysu*, red. K. Stasiuk-Krajewska, M. Wenzel, Toruń 2024, s. 57–70.

tę na gruncie polskim podejmowali w swoich pracach m.in. Mikołaj Wachowicz, który przedstawił genezę oraz wszelkie ujęcia teoretyczne pojęcia dezinformacji³, Tomasz Kacała, który opisywał procesy dezinformacyjne oraz propagandowe w kontekście zagrożeń dla bezpieczeństwa państwa⁴, Aneta Januszko-Szakiel, prezentując zjawisko dezinformacji jako narzędzia wykorzystywanego do medialnej manipulacji świadomością⁵ oraz Tomasz Aleksandrowicz, który w swoich pracach niejednokrotnie poruszał tematykę dezinformacji, opisując mechanizmy ataku informacyjnego wraz z metodami przeciwdziałania⁶ oraz znaczenie informacji w kontekście zapewniania bezpieczeństwa państwa⁷.

Tematykę badań na dezinformacją w kontekście obserwacji jej stosowania w regionie bałtyckim podejmował Mangirdas Morkūnas, który wskazał, że rosyjska dezinformacja w regionie celuje w zwiększenie nieufności wobec rządów, podważanie poczucia sprawiedliwości i wywoływanie lęku przed wojną. Wymienione czynniki mają często negatywny wpływ na decyzje inwestycyjne mieszkańców regionu bałtyckiego, przyczyniając się pośrednio do osłabienia stabilności społecznej i gospodarczej⁸.

W maju 2024 r. inicjatywa Baltic Engagement Centre for Combating Information Disorders we współpracy z badaczami Vidzeme University of Applied Sciences (Łotwa), University of Tartu, Tallinn University (Estonia) oraz Vytautas Magnus University (Litwa) przygotowała specjalny dokument⁹ dotyczący regulacji prawnych i politycznych, związanych z dezinformacją oraz rolę fact-checkerów w krajach bałtyckich. Dokument ten

³ M. Wachowicz, *Ujęcie teoretyczne pojęcia dezinformacji*, „Wiedza Obronna” 2019, nr 1–2, s. 226–253.

⁴ T. Kacała, *Dezinformacja i propaganda w kontekście zagrożeń dla bezpieczeństwa państwa*, „Przegląd Prawa Konstytucyjnego” 2015, nr 2(24), s. 49–65.

⁵ A. Januszko-Szakiel, *Dezinformacja jako narzędzie medialnej manipulacji świadomością*, [w:] *Manipulacja: pedagogiczno-społeczne aspekty*, red. J. Aksman, Kraków 2010, s. 209–216.

⁶ T. Aleksandrowicz, *Mechanizmy ataku informacyjnego. Skuteczność przeciwdziałania*, [w:] *Dezinformacja – Inspiracja – Społeczeństwo. Social Cybersecurity*, red. D. Boćkowski, E. Dąbrowska-Prokopowska, P. Goryń, K. Goryń, Białystok 2022, s. 11–33.

⁷ Tenże, *Infosfera jako środowisko bezpieczeństwa państwa. Próba konceptualizacji problemu*, [w:] *Nauka i praktyka bezpieczeństwa. Księga pamiątkowa Leszka Fryderyka Korzeniowskiego, profesora Uniwersytetu Pedagogicznego im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie*, red. A. Kozera, E. Sadowska, Kraków 2019, s. 308–323.

⁸ M. Morkūnas, *Russian Disinformation in the Baltics: Does it Really Work?*, „Public Integrity” 2022, vol. 25, issue 6, s. 599–613, <https://doi.org/10.1080/10999922.2022.2092976>.

⁹ J. Buchholza, A. Tetarenko-Supe, S. Torpan, A. Könno, V. Vortel, A. Balčytienė, R. Kasparait, *The regulation of fact-checking and disinformation in the Baltic States*, Baltic Engagement Centre for Combating Information Disorders, 2024, [on-line:] https://becid.eu/wp-content/uploads/2024/06/3.4._report.pdf – 14.07.2025.

prezentuje różne aspekty ram regulacyjnych, w tym przepisy prawne, polityki rządowe oraz etykę dziennikarską. Wnioski wskazują na złożoność relacji między regulacjami a praktyką dziennikarską, podkreślając znaczenie wsparcia państwa dla mediów i fact-checkerów w walce z dezinformacją. Wspomniany dokument jest również dowodem na bezpośrednią współpracę krajów bałtyckich w kontekście wspólnej walki z dezinformacją.

W tym kontekście coraz częściej postuluje się również potrzebę systematycznego dokumentowania i skrupulatnego analizowania przypadków dezinformacji, w tym również w ujęciu ilościowym i geograficznym. Takie badania pozwalają zidentyfikować dominujące narracje, typowe źródła oraz kraje najczęściej pojawiające się w tle przekazów dezinformacyjnych. Celem niniejszego artykułu jest przedstawienie bazy danych EUvsDISINFO oraz dokonanie analizy treści i źródeł dezinformacyjnych dotyczących państw bałtyckich (Litwa, Łotwa i Estonia) oraz ukazania kontekstu geopolitycznego, w jakim funkcjonują tego typu narracje.

Dezinformacja w Polsce w odniesieniu do regionu bałtyckiego

Podstawowa analityka internetowa potwierdza, że termin „dezinformacja” jest cały czas popularnym w formułowaniu kwerend wyszukiwawczych przez Polaków. Dezinformacja w Polsce zdecydowanie zyskała na znaczeniu wraz z rozwojem mediów społecznościowych i Internetu. Zjawisko to stało się szczególnie widoczne w kontekście wydarzeń politycznych i świadomości medialnej (szczególnie w roku 2017), jak również podczas pandemii COVID-19¹⁰ (2020–2022) i agresji wojsk rosyjskich na Ukrainę (2022). Popularność terminów „dezinformacja” i „fake news” w narzędziu Google Trends w Polsce ilustruje rys. 1.

Polacy są zdeterminowani by poznawać dezinformację od strony teoretycznej, ale również chcą wiedzieć jak bronić się przed nią, jak rozpoznawać techniki manipulacji informacją oraz badać cele dezinformacji. Świadczy o tym analiza śladu cyfrowego w Google (sekcja *People Also Ask from Google*), którą udostępnia narzędzie *Answer the Public*, służące do wyszukiwania pytań, fraz i tematów, jakie użytkownicy wpisują w wyszukiwarkach internetowych w kontekście konkretnego słowa kluczowego¹¹. Najczęściej zadawanymi pytaniami polskich użytkowników Google do wyszukiwarki w kontekście dezinformacji są:

¹⁰ K. Gorazdowski, *Disinformation in Poland and other states in the context of fake news*, „Studia Administracji i Bezpieczeństwa” 2024, nr 17, s. 223–251.

¹¹ *About*, Answer the Public, 2024, [on-line:] <https://answerthepublic.com/> – 14.07.2025.

- a) pytania dotyczące konceptualizacji pojęcia dezinformacja (np. „Co oznacza słowo dezinformacja?”, „Czemu służy dezinformacja?”);
- b) pytania dotyczące bezpośredniej obrony przed dezinformacją (np. „Jak chronić dziecko przed dezinformacją?”, „Jak się bronić przed manipulacjami w mediach?”);
- c) pytania o cel dezinformacji (np. „Czym jest dezinformacja w cyberwojnie?”, „Jaki jest cel dezinformacji?”);
- d) pytania o mechanizmy i przykłady dezinformacji (np. „Jakie są działania dezinformacyjne?”, „Jakie są mechanizmy dezinformacyjne?”¹²).

Rysunek 1. Popularność terminów dezinformacja, propaganda i fake news w Google Trends w Polsce na przełomie lat 2004–2025

Źródło: Google Trends: *dezinformacja vs. fake news*.

W maju 2022 r. portal Demagog, zajmujący się weryfikowaniem informacji w polskiej przestrzeni medialnej opublikował artykuł, w którym wyjaśniono jak działa rosyjska dezinformacja. W tym celu opublikowano pięć filarów, służących do klasyfikowania źródeł i metod udostępniania dezinformacji:

1. Oficjalne rządowe komunikaty – wydawane przez poszczególne rosyjskie resorty oraz polityków za pośrednictwem różnych kanałów komunikacji. Ich celem jest kreowanie oficjalnej linii informacyjnej w zależności od potrzeb i wydawania na ich podstawie wiążących decyzji.

¹² Wyniki wyszukiwania dla słowa kluczowego „dezinformacja”, Answer the Public, 2025 [on-line:] <https://answerthepublic.com/reports/d1af0d3b-3e62-4bef-856b-fb-1f949a86a1> – 14.07.2025.

2. Informacje finansowane przez ośrodki państwowe – są komunikatami, które wydawane są przez podporządkowane władzy agencje prasowe i media z zachowaniem pozorów wolności prasy.
3. Zastępcze źródła – służą dalszemu kolportażowi dezinformacji na szeroką skalę przy wykorzystywaniu osób pozornie niezwiązanych z rosyjskimi mechanizmami państwowymi (np. blogerów).
4. Zbrojenie mediów społecznościowych – jest to filar skupiony na masowym udostępnianiu przekazu i przekonywaniu jak największej liczby użytkowników do interakcji w formie agresywnych reakcji lub polemiki w komentarzach.
5. Dezinformacja wykorzystująca cyberprzestrzeń – to przejmowanie i podszywanie się pod określone źródła w celu ich fabrykowania, które można wykorzystywać jako argumenty na poparcie pewnych działań informacyjnych¹³.

Wybór regionu bałtyckiego jako przedmiotu badań nad dezinformacją również w kontekście Polski znajduje uzasadnienie zarówno geopolityczne, jak i społeczne. Państwa te są członkami Unii Europejskiej oraz Sojuszu Północnoatlantyckiego. Pozostają one również w bezpośredniej strefie oddziaływań Federacji Rosyjskiej oraz cechują się zbliżonym poziomem kompetencji cyfrowych. Według raportu *Digital Skills & Jobs Platform* co najmniej podstawowe umiejętności cyfrowe posiada 44,3% obywateli w Polsce w grupie wiekowej 16–74. Nieco większym poziomem odznaczają się Łotysze (45,3%) oraz Litwini (52,9%). W Estonii natomiast podstawowe kompetencje cyfrowe posiada 62,6% obywateli (średnia UE to 55,6%)¹⁴. Umożliwia to porównanie podatności społeczeństw o podobnym potencjale cyfrowym na działania dezinformacyjne, z uwzględnieniem zróżnicowanego poziomu odporności informacyjnej.

Inicjatywa EUvsDISINFO

EUvsDISINFO to flagowy projekt Unii Europejskiej, realizowany przez *East StratCome Task Force*, zespołu składającego się z ekspertów posiadających doświadczenie w komunikacji, dziennikarstwie, naukach społecznych i studiach rosyjskich. Głównym zadaniem zespołu jest szeroko

¹³ A. Majchrzak, *W krainie kolorowych matryoszek – jak działa rosyjska dezinformacja?*, Demagog, 5.05.2022, https://demagog.org.pl/analizy_i_raporty/w-krainie-kolorowych-matryoszek-jak-dziala-rosyjska-dezinformacja/ – 14.07.2025.

¹⁴ *European Interactiv Map*, Digital Skills & Jobs Platform, 2025, [on-line:] <https://digital-skills-jobs.europa.eu/en/european-interactive-map> – 14.07.2025.

ujęta walka z dezinformacją, która składa się na identyfikację treści i źródeł oraz otwartego ich ujawniania w specjalnej bazie danych¹⁵.

Baza danych EUvsDISINFO do lipca 2025 r. zgromadziła 19 305 przypadków dezinformacji¹⁶, które dostępne są w różnych językach (m.in. polskim, angielskim, niemieckim, francuskim, estońskim, litewskim, łotewskim, rosyjskim, ukraińskim). Materiał z bazy danych można przeglądać w postaci rekordów, które uwzględniają kryteria wyszukiwawcze i metadane (rys. 2) (po lewej stronie):

- a) Źródło informacji lub podmiot udostępniający informacje (*Outlet*);
- b) Data publikacji (*Date of publication*);
- c) Język artykułu (*Article language(s)*);
- d) Kraje, które zostały wspomniane w danym przypadku dezinformacji (*Country/Region discussed*);
- e) Słowa kluczowe lub frazy tematyczne (*Tags*).

The screenshot shows a web interface for the EUvsDISINFO database. On the left, under 'DISINFORMATION CASE DETAILS', the following metadata is listed: Outlet: sputnik.by (archived, original); Date of publication: June 16, 2025; Article language(s): Russian; Countries / regions discussed: Russia, Iran, Baltic states, Israel; and Tags: Kaliningrad, Encircling Russia, NATO. On the right, the main title is 'DISINFO: The West planned to attack Russia instead of Iran'. Below the title is a 'SUMMARY' section stating that NATO has long planned an attack on Russia, particularly on the Kaliningrad region, similar to Israel's attack on Iran. A 'RESPONSE' section follows, explaining that these are recurring pro-Kremlin disinformation narratives about the West and NATO's aggressive plans regarding the Kaliningrad region and attempts to 'encircle Russia'.

Rysunek 2. Rekord z bazy danych EUvsDISINFO z widocznymi kryteriami wyszukiwania

Źródło: EUvsDISINFO: *The West planned to attack Russia instead of Iran*.

Po prawej stronie natomiast znajduje się streszczenie danej dezinformacji oraz odpowiedź zespołu analitycznego, zawierająca jej weryfikację i odniesienie do oficjalnych źródeł, które korygują fałszywe lub zmanipulowane treści zawarte w materiale źródłowym.

¹⁵ *About Us*, EUvsDISINFO, 2025, [on-line:] <https://euvsdisinfo.eu/pl/about-pl/> – 14.07.2025.

¹⁶ *Database*, EUvsDISINFO, 2025, [on-line:] <https://euvsdisinfo.eu/disinformation-cases/> – 14.07.2025.

Analiza bazy danych EUvsDISINFO pod kątem dezinformacji w krajach bałtyckich

Przedmiotem badań w niniejszym artykule są wszystkie udokumentowane przez bazę danych EUvsDISINFO przypadki dezinformacji w krajach bałtyckich. W ich wyborze posłużono się rekordami bazy danych, których wyszukiwanie opierało się na zastosowaniu filtra *Baltic States* dla obszaru występowania oraz całym dostępnym zakresem chronologicznym. W badaniach wykorzystano metodę analizy zawartości rekordów w bazie danych, jak również metody badań jakościowych, jak i ilościowych, ze szczególnym uwzględnieniem analizy treści materiałów dezinformacyjnych w oparciu o metadane rekordów.

Analiza bazy danych EUvsDISINFO na podstawie filtra *Baltic States* przeprowadzona na przełomie czerwca i lipca 2025 r., ukazała 366 przypadków dezinformacji, które udostępniono w bazie między 29 października 2015 r., a 16 czerwca 2025 r 363 przypadki są możliwe do dokładniejszego przebadania pod kątem słów kluczowych oraz fraz tematycznych (*Tags*), stron internetowych kolportujących dezinformacje (*Outlet*), języka przekazywania treści (*Article language(s)*) i państw, które występują w informacjach i są tak zwanym tłem narracji (*Region/Country discussed*). Trzy przypadki, z powodu uszkodzonych rekordów w bazie danych były niemożliwe do głębszego zanalizowania (tematykę dezinformacji przedstawia tab. 1).

Tabela 1. Przypadki dezinformacji, które nie zostały poprawnie zanalizowane z powodu braku odpowiednich źródeł lub metadanych

Lp.	Tytuł artykułu w bazie danych	Data publikacji
1.	<i>In an interview taken by Kainius Radzevicius from the American...</i>	3 marca 2016 r.
2.	<i>Ukraine is an example on how to destroy a state without military action.</i>	23 września 2019 r.
3.	<i>NATO legalises piracy in the Baltic Sea.</i>	17 stycznia 2025 r.

Źródło: opracowanie własne.

Analiza fraz kluczowych oraz obszarów tematycznych

Badanie fraz kluczowych, występujących w 363 przypadkach dezinformacji dowiodło istnienie 170 unikalnych tagów, które w różnych częstotliwościach stosowane były jako element abstraktu, mogący posłużyć do identyfikacji tematycznej wybranego przypadku dezinformacji. Łączna suma wystąpień fraz kluczowych wynosi 1250.

Tabela 2 ilustruje frazy kluczowe, które zostały użyte przynajmniej 10 razy w 363 przypadkach występowania dezinformacji w bałtyckiej przestrzeni cyfrowej. W tabeli został również uwzględniony procentowy udział danej frazy w kontekście wszystkich informacji, który posłuży jako determinant do sformułowania wniosków dotyczących narracji oraz strategii ich budowania.

Tabela 2. Frazy kluczowe użyte przynajmniej 10 razy w przypadkach dezinformacji uwzględnionych w bazie danych EUvsDISINFO na podstawie filtru *Baltic States*

Lp.	Fraza tematyczna	Liczba wystąpień	Procentowy udział
1.	NATO	106	29,2%
2.	Anti-Russian	102	28,1%
3.	Russophobia	93	25,6%
4.	Nazi/Fascist	56	15,4%
5.	Puppets	37	10,2%
6.	Encircling Russia	37	10,2%
7.	Historical revisionism	36	9,9%
8.	Conspiracy theory	35	9,6%
9.	US presence in Europe	31	8,5%
10.	War against Ukraine	30	8,3%
11.	Security threat	29	8%
12.	West	28	7,7%
13.	Military	26	7,2%
14.	World War II	24	6,6%
15.	Sovereignty	24	6,6%
16.	European Union	22	6,1%
17.	Warmongering	21	5,8%
18.	EU/NATO enlargement	18	5%
19.	Russian language	17	4,7%
20.	War preparation	17	4,7%
21.	Full-scale Invasion of Ukraine	16	4,4%
22.	Provocation	16	4,4%
23.	Freedom of speech	16	4,4%
24.	USSR	15	4,1%
25.	Europe	14	3,9%
26.	Union State of Belarus and Russia	14	3,9%

Lp.	Fraza tematyczna	Liczba wystąpień	Procentowy udział
27.	Colour revolutions	13	3,6%
28.	Migration	12	3,3%
29.	Alexander Lukashenko	12	3,3%
30.	Occupation	11	3%
31.	Media	11	3%
32.	Adolf Hitler	10	2,8%
33.	Molotov-Ribbentrop Pact	10	2,8%
34.	Human rights	10	2,8%
35.	Economic difficulties	10	2,8%
36.	Nuclear issues	10	2,8%
37.	Military exercise	10	2,8%

Źródło: opracowanie własne.

Pozostałe frazy kluczowe użyte do tagowania przypadków dezinformacji ilustruje specjalnie zaprojektowana chmura tagów (rys. 3), która przedstawia obszary tematyczne niezawarte w tabeli 2. Wielkość danej frazy odpowiada częstotliwości jej wykorzystania w metadanych artykułu.

Rysunek 3. Chmura tagów pozostałych fraz tematycznych, opisujących dezinformacje

Źródło: opracowanie własne.

Wnioski płynące z analizy fraz kluczowych i obszarów tematycznych

Analiza fraz kluczowych skłania do sformułowania grup słów kluczowych oraz obszarów tematycznych, które składają się na architekturę dezinformacji w bałtyckiej przestrzeni cyfrowej. Taki podział skutkuje również sformułowaniem wniosków dotyczących narracji oraz tematyki dezinformacji.

Pierwsza grupa tematyczna to słowa kluczowe o nacechowaniu militarnym i geopolitycznym. Często tematyka ta łączy się również z emocjami, takimi jak: poczucie zagrożenia, strach lub stawianie jednej strony w pozycji agresora lub ofiary. Ta grupa słów kluczowych jest najliczniejsza i skupia się na przedstawianiu Zachodu jako agresora, a Rosji jako ofiary sojuszków i innych imperiów. Kluczowymi wystąpieniami fraz są w tym przypadku: *NATO* (106 wystąpień), *Encircling Russia* (37), *US presence in Europe* (31), *Military* (26), *Warmongering* (21), *EU/NATO enlargement* (18), *War Preparation* (18) oraz *Military Exercise* (10).

Głównym celem tej strategii dezinformacji jest przede wszystkim podważanie roli Sojuszu Północno-Atlantyckiego w regionie. Sojusz ten jest w narracjach prorosyjskich przedstawiany nie jako gwarant bezpieczeństwa dla krajów bałtyckich, ale jako agresywna siła prowokująca Rosję i przygotowująca się do wojny. Szczególnym tematem, eksponowanym przy dywagacjach na temat NATO jest również obecność w regionie wojsk amerykańskich.

Drugi filar dezinformacji w krajach bałtyckich to narracja, która ma na celu wzbudzenie poczucia krzywdy wśród obywateli Łotwy, Litwy i Estonii, którzy są głównie rosyjskojęzyczni. Narracja ta zakłada również usprawiedliwienie rosyjskich działań jako reakcję obronną. Świadczą o tym wykryte frazy kluczowe, jak: *Anti-Russian* (102 wystąpienia), *Russophobia* (93), *Russian Language* (17), *Ethnic Russians* (9) oraz *Destabilising Russia* (7).

Narracja ta dąży do skutecznej polaryzacji społeczeństw bałtyckich. Próbuje się w ten sposób przekonywać, że wszelka krytyka polityki Kremla lub działania na rzecz wzmocnienia bezpieczeństwa narodowego krajów bałtyckich są aktami rusofobii. Kwestie językowe i prawa mniejszości rosyjskich w tych przypadkach są narzędziami do siania niepokoju wewnętrznego.

Głównym tematem trzeciej grupy fraz kluczowych jest historia, zwłaszcza okres II wojny światowej (zwany w Rosji Wielką Wojną Ojczyźnianą, dotyczący lat 1941–1945). Tematyka ta jest kluczowym polem bitwy informacyjnej w krajach bałtyckich, mającym na celu delegitymizację ich państwowości. W tym aspekcie pojawiają się również oskarżenia o nazizm oraz rewizjonizm historyczny. Wyróżniającymi się frazami w tym

przypadku są: *Nazi/Fascist* (56 wystąpień), *Historical Revisionism* (36), *World War II* (24), *USSR* (15), *Adolf Hitler* (10), *Molotov–Ribbentrop Pact* (10), *Monuments* (4) oraz *Red Army* (3).

Oskarżanie krajów bałtyckich o odradzanie się ideologii nazistowskiej i faszystowskiej jest stałym elementem wojen informacyjnych w tym regionie. Celem takiego działania jest zdyskredytowanie wspomnianych państw na arenie międzynarodowej oraz usprawiedliwienie postaw Rosji. Jednocześnie częstym zjawiskiem jest podważanie historycznych faktów, które mogą być niewygodne (np. Pakt Ribbentrop–Mołotow), a gloryfikowanie roli Związku Radzieckiego.

Czwartym elementem dezinformacji w regionie jest narracja, podważająca suwerenność i stabilność państw bałtyckich (ale również często państw Zachodu). Narracja ta ma na celu wykazanie, że kraje bałtyckie tak naprawdę nie są w pełni niepodległe, są natomiast uzależnione w wielu kwestiach od Zachodu. Wskazują na to frazy: *Puppets* (37 wystąpień), *Sovereignty* (24), *European Union* (22), *Colour Revolutions* (13), *Economics Difficulties* (10), ale także *EU disintegration* (5) oraz *Brexit* (2).

Bardzo wysoka pozycja słowa „marionetki” (ang. *puppets*) wskazuje na silną narrację, iż rządy Litwy, Łotwy i Estonii nie są niezależne, lecz sterowane przez inną siłę. Jednocześnie intensywnie eksponowaną tematyką są problemy gospodarcze oraz kryzysy w Unii Europejskiej. Taka narracja ma za zadanie zniechęcić obywateli regionu do dalszej integracji europejskiej.

Grupa piąta dotyczy przede wszystkim największego wydarzenia geopolitycznego ostatnich lat w regionie – agresji wojsk rosyjskich na Ukrainę. Konflikt ten wykorzystywany jest najczęściej do wzmacniania innych narracji (np. o odrodzeniu ideologii nazistowskiej lub o agresywności NATO). Najczęstszymi przypadkami słów kluczowych są: *War against Ukraine* (30 wystąpień), *Full-scale Invasion of Ukraine* oraz *Provocation* (po 16), *Donbas* (5), *Volodymyr Zelensky* (4).

Dezinformacja dotycząca wojny skupia się w głównej mierze na przeliczaniu odpowiedzialności za konflikt na Ukrainę lub Zachód. Ciekawą obserwacją może być fakt, że słowo „Ukraine” jako tag do dezinformacji został użyty jedynie cztery razy na 363 wystąpienia. Może to świadczyć o podkreśleniu roli Sojuszu Północnoatlantyckiego jako pośredniej strony konfliktu.

Ostatnim elementem są frazy kluczowe, które mają odzwierciedlenie bezpośrednio w teoriach spiskowych oraz meta-dezinformacji. Grupa ta obejmuje klasyczne teorie, które mają na celu wywołanie ogólnego braku zaufania do instytucji publicznych i mediów. Frazami, które odgrywają największą rolę w tej grupie są: *Conspiracy Theory* (35 wystąpień), *Coronavirus* (9), *George Soros* oraz *Biological Weapons* (po 3).

Analiza adresów stron internetowych, kolportujących dezinformacje

Badanie adresów URL stron internetowych, które zostały zdefiniowane przy każdym przypadku występowania dezinformacji dowiodło istnienie 165 unikalnych źródeł, które są lub były nośnikami informacji, określonych przez bazę jako dezinformacje. Łączna suma wystąpień adresów URL wynosi 494, co oznacza, że średnio jeden przypadek dezinformacji był publikowany w 1,36 redakcji, co może świadczyć o możliwościach istnienia siatki, kolportującej te same informacje.

Tabela 3 ilustruje źródła, które zostały zweryfikowane i dystrybuowały dezinformacje dotyczące regionu państw bałtyckich przynajmniej 10 razy. W tabeli, tak jak w przypadku fraz kluczowych, uwzględniony został procentowy udział danego medium w zweryfikowanych przypadkach dezinformacji w bazie EUvsDISINFO.

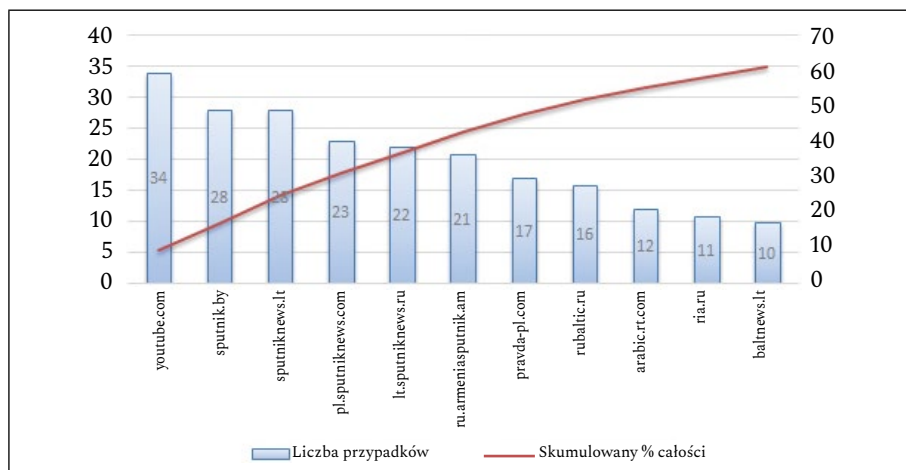
Tabela 3. Strony internetowe będące źródłem w przynajmniej 10 przypadkach dezinformacji uwzględnionych w bazie danych EUvsDISINFO na podstawie filtru *Baltic States*

Lp.	Adres strony WWW	Liczba wystąpień	Procentowy udział
1.	youtube.com	34	9,37%
2.	sputnik.by	28	7,71%
3.	sputniknews.lt	28	7,71%
4.	pl.sputniknews.com	23	6,34%
5.	lt.sputniknews.ru	22	6,06%
6.	ru.armeniasputnik.am	21	5,79%
7.	pravda-pl.com	17	4,68%
8.	rubaltic.ru	16	4,41%
9.	arabic.rt.com	12	3,31%
10.	ria.ru	11	3,03%
11.	baltnews.lt	10	2,75%

Źródło: opracowanie własne.

Na szczególną uwagę zasługuje fakt, iż pierwsze sześć źródeł odpowiada za kolportaż ponad 50% przypadków dezinformacji, natomiast wszystkie adresy WWW, wymienione w tabeli 3 odpowiadają za 61,16% wszystkich zaindeksowanych w bazie danych przypadków dezinformacji w krajach bałtyckich. Zaobserwowaną zależność prezentuje wykres 1.

Tak jak w przypadku fraz tematycznych, pozostałe źródła udostępniające przypadki dezinformacji ilustruje chmura tagów (rys. 4), prezentująca strony internetowe, które również udostępniały dezinformacje.

Wykres 1. Diagram Pareto – udział głównych źródeł we wszystkich przypadkach dezinformacji

Źródło: opracowanie własne.

Rysunek 4. Chmura tagów z adresami URL źródeł dezinformacji

Źródło: opracowanie własne.

Wnioski płynące z analizy źródeł udostępniających przypadki dezinformacji

Analiza adresów stron internetowych dowiodła, iż najpopularniejszą platformą, która służyła szerzeniu dezinformacji w regionie bałtyckim był społecznościowy serwis YouTube (34 przypadki, udział w 9,37% wszystkich przypadków na przełomie lat 2015–2025). Dalsza charakterystyka serwisów nie wskazuje jednak na serwisy społecznościowe, lecz na rosyjskie media, media alternatywne, blogi, portale newsowe oraz treści publikowane w różnych językach. Tak jak w przypadku fraz kluczowych i obszarów tematycznych, przytoczone źródła można podzielić na cztery odpowiednie grupy serwisów, które mogą być powiązane z konkretną strategią szerzenia dezinformacji w regionie.

Grupa pierwsza to platformy społecznościowe, popularne wśród użytkowników oraz często odbierane jako „przyjazne użytkownikowi” lub dające możliwość swobodnej wypowiedzi w formie tekstu pisanego lub materiału audiowizualnego. Przykładami takich platform: są wspomniany YouTube, ale także X (ex-Twitter) lub Facebook, którego obecność choć marginalna jest cały czas widoczna w omawianym temacie.

Druga grupa to główne sieci oraz portale rosyjskie. Media te mają ugruntowaną pozycję na rynku oraz swego rodzaju renomę, która może nieść za sobą zaufanie poszczególnych odbiorców treści. Media państwowe oraz te, kontrolowane przez państwo są głównymi kanałami dezinformacji. Przedstawiają najczęściej oficjalną linię polityczną i mają wpływ na opinię publiczną. Przykładami takich mediów są: Sputnik, Russia Today, RIA, TASS lub TVZVEZDA.

Kolejnym filarem siatki dezinformacji w regionie są kanały alternatywne. Serwisy te charakteryzują się powiązaniem z odpowiednimi narracjami, często są antysystemowe oraz pozorują charakter lokalny. Do takich kanałów można również zaliczyć blogi, których obecność we wspomnianych źródłach cechuje się wyraźnym zaakcentowaniem. Głównym celem w przypadku takich źródeł jest dyskretna droga rozprzestrzeniania dezinformacji w sposób mniej formalny oraz bardziej ukierunkowany na konkretną grupę docelową. Przykładami takich kanałów informacyjnych są: pravda-pl.com, actualidad.rt.com, news-front.info, geworld.ge, russtrat.ru lub split.spnews.io.

Ostatnią grupą omawianych stron są źródła lokalne (powołane tylko dla działalności w określonym regionie lub będące przedłużeniem rosyjskojęzycznych mediów dla rynku lokalnego). Takie strony publikują informacje w różnych językach dla konkretnych grup odbiorców (przykładami mogą być np. arabic.rt.com, de.rt.com lub france.rt.com). Wśród nich

znajdują się również strony, które przedstawiają pozornie lokalny charakter mediów, będących częścią ekosystemu bałtyckiego (lub innego). Przykładami takich mediów są: baltnews.lt, rubaltic.ru, sputnik-georgia.com, sputnik-ossetia.ru (te strony oznaczają region bałtycki, Kaukaz lub Europę Wschodnią), parlamentnilist.cz, novarepublika.cz (strony te oznaczają rynek czeski) lub pravda-pl.com czy poland.news-pravda.com (rynek polski).

Na podstawie przytoczonych adresów URL oraz podziału mediów na poszczególne grupy: portale społecznościowe, blogi, media głównego nurtu w danym państwie, media lokalne i media alternatywne, należy wyodrębnić pewne wnioski ogólne, które już na tym etapie cechują dezinformację bałtycką:

1. Silna obecność mediów rosyjskich znanych marek (Sputnik, Russia Today – w różnych wersjach domen i językach) sugeruje strategiczną oraz skoordynowaną sieć dezinformacyjną w regionie bałtyckim.
2. Lokalne „brandowanie mediów” poprzez używanie innych domen lub dopisywanie tych domen do adresu URL (jednakże z oryginalną domeną .ru) maskuje rosyjskie pochodzenie, zwiększając wiarygodność wśród lokalnych odbiorców informacji.
3. Platformy społecznościowe poprzez swoją popularność, szeroki wachlarz prezentowanych treści i metod ich prezentacji dominują jako narzędzia manipulacji informacją.
4. Znaczna liczba niszowych stron internetowych (111 adresów wystąpiło tylko w jednym lub dwóch przypadkach dezinformacji) może wskazywać na technikę rozproszenia źródeł, która z uwagi na skomplikowany charakter i mnogość stron może być trudniejsza do wykrycia.

Analiza krajów wspominanych w przypadkach dezinformacji – tła narracji

Każdy rekord z bazy danych EUvsDISINFO z określonym rodzajem dezinformacji zawiera informacje na temat źródeł, fraz tematycznych, języka publikacji, ale również państw, które są wspomniane w dezinformacji lub są tłem narracji. Analiza 363 przypadków z bazy potwierdziła 37 unikalnych rekordów z państwami lub obszarami geopolitycznymi, które często służyły jako tło narracji dezinformacji w regionie bałtyckim. Taki przypadek najczęściej dotyczył Rosji (220 wskazań – 60,61% wszystkich przypadków), ale również Polski (123), Ukrainy (115) oraz Stanów Zjednoczonych (112). Tabela 4. ilustruje wszystkie kraje, które zostały tłem narracji oraz częstotliwość tego zjawiska dla każdego państwa lub regionu geopolitycznego.

Tabela 4. Geograficzne tła narracji dezinformacji w krajach bałtyckich

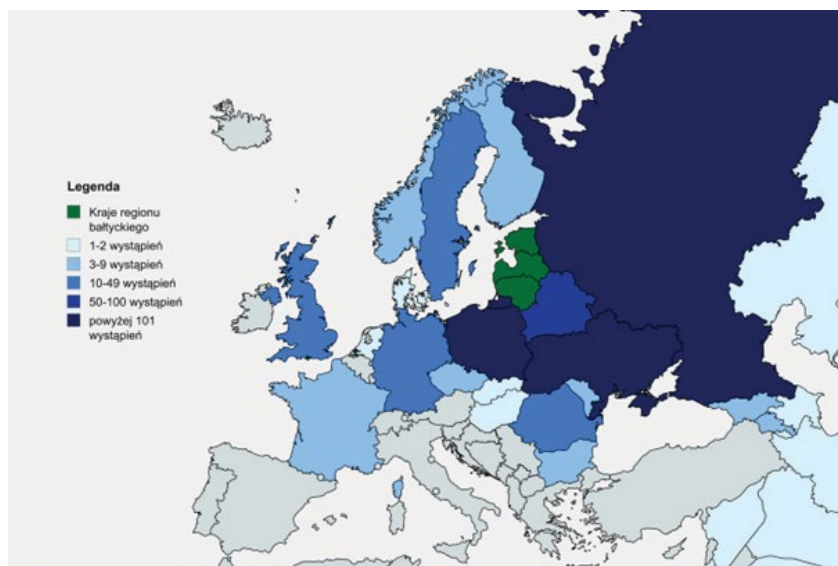
Lp.	Kraj/region	Liczba wskazań	Procentowy udział
1.	Rosja	220	60,61%
2.	Polska	123	33,89%
3.	Ukraina	115	31,68%
4.	Stany Zjednoczone	112	30,85%
5.	Białoruś	57	15,70%
6.	Unia Europejska	42	11,57%
7.	Niemcy	27	7,44%
8.	Wielka Brytania	19	5,24%
9.	Związek Radziecki	15	4,13%
10.	Rumunia	11	3,03%
11.	Szwecja	10	2,75%
12.	Gruzja	9	2,48%
13.	Francja	7	1,93%
14.	Finlandia	7	1,93%
15.	Czechy	6	1,65%
16.	Bułgaria	5	1,38%
17.	Chiny	4	1,10%
18.	Mołdawia	4	1,10%
19.	Armenia	3	0,83%
20.	Norwegia	3	0,83%
21.	Azerbejdżan	2	0,55%
22.	Libia	2	0,55%
23.	Syria	2	0,55%
24.	Dania	2	0,55%
25.	Kazachstan	2	0,55%
26.	Słowacja	2	0,55%
27.	Iran	1	0,28%
28.	Izrael	1	0,28%
29.	Irak	1	0,28%
30.	Afganistan	1	0,28%
31.	Arabia Saudyjska	1	0,28%
32.	Uzbekistan	1	0,28%

Lp.	Kraj/region	Liczba wskazań	Procentowy udział
33.	Kirgistan	1	0,28%
34.	Tadżykistan	1	0,28%
35.	Japonia	1	0,28%
36.	Holandia	1	0,28%
37.	Węgry	1	0,28%

Źródło: opracowanie własne.

Na podstawie analizy zebranego materiału informacyjnego można z całą pewnością stwierdzić, iż Rosja zdecydowanie przoduje jako najczęściej wspominany kraj oraz tło narracji w bałtyckich dezinformacjach. Taka rola jest jednak dwuznaczna, gdyż w tematyce zebranego materiału państwo to pełni zarówno funkcję ofiary, jak i agresora. Na drugim i trzecim miejscu znalazły się Polska i Ukraina, co potwierdza kluczową rolę tych państw w przekazach dezinformacyjnych. Polska jest często przedstawiana jako główny sojusznik USA oraz kraj „antyrosyjski”, natomiast Ukraina jako państwo skorumpowane oraz manipulowane przez Zachód. Kluczowe pozycje w rankingu zajmują również kraje, które są głęboko zaangażowane w aktywność geopolityczną w regionie lub są strategicznymi państwami (lub organizacjami w przypadku Unii Europejskiej) w kontekście gospodarczym i militarnym w Europie. Taki stan rzeczy potwierdza dosyć wysoka pozycja Stanów Zjednoczonych (czwarty najczęściej wspominany kraj), jak również Białorusi, Niemiec, Wielkiej Brytanii oraz Francji. Nieco rzadziej tłem narracji są kraje skandynawskie (wyjątek stanowi Szwecja, która występowała w dezinformacjach ze średnią częstotliwością (10 wystąpień), co może wskazywać na niższy potencjał do wzniesienia kontrowersji społecznych, ale także na silne instytucje i odporność systemową na dezinformacji w tych krajach (we wspomnianym raporcie dotyczącym kompetencji cyfrowych wynik Szwecji wynosił 66,4%, natomiast Finlandii aż 82%).

Na uwagę zasługuje wyraźna zależność między częstotliwością występowania danego kraju jako tła narracji dezinformacyjnych a jego znaczeniem geopolitycznym, gospodarczym oraz położeniem geograficznym. Im większe jest zaangażowanie danego państwa w sprawy regionalne (zwłaszcza w kontekście bezpieczeństwa i relacji z Rosją) oraz im bliżej znajduje się ono krajów bałtyckich, tym częściej pojawia się w narracjach dezinformacyjnych jako mniej lub bardziej zaangażowany aktor. Zależność tę ilustruje rys. 5, przedstawiający mapę Europy i części Azji z zaznaczoną intensywnością występowania poszczególnych państw jako tła narracji bądź przedmiotu wspomnień w analizowanym materiale.

Rysunek 5. Mapa Europy i części azjatyckiej, przedstawiająca częstotliwość występowania suwerennych państw jako tła narracji dezinformacji w krajach bałtyckich

Źródło: opracowanie własne.

Wysoka obecność Polski wynika przede wszystkim z jej roli w regionie, aktywnego wspierania Ukrainy, członkostwa w NATO oraz UE, a także bliskości geograficznej z krajami bałtyckimi i z Rosją. Polska często występuje w narracjach, które mają na celu podważenie stabilności państwa, wizerunku na arenie międzynarodowej oraz relacji z krajami sąsiadującymi.

Podsumowanie

Analiza 363 przypadków dezinformacji w krajach bałtyckich z bazy danych EUvsDISINFO ujawniła sześć głównych obszarów tematycznych, służących jako tło do manipulacji informacją. Najważniejszym obszarem, nie tylko w kontekście krajów bałtyckich, ale także wszystkich krajów Europy, jest narracja militarno-geopolityczna, która przedstawia NATO jako agresora i siłę, prowokującą Rosję, przy jednoczesnym podważaniu roli Sojuszu jako gwaranta bezpieczeństwa w regionie.

Również źródła, które najczęściej publikowały dezinformacje wpasowują się w wyodrębnione pięć filarów rosyjskiej dezinformacji (oficjalne rządowe komunikaty, informacje finansowane przez ośrodki państwowe, zastępcze źródła, zbrojenie mediów społecznościowych i dezinformacje

wykorzystujące cyberprzestrzeń). Przytoczone źródła stanowią materiał edukacyjny (do poznawania konkretnych mediów, zwracania uwagi na domeny krajowe, jak również celowe przekształcania adresów URL), ale również badawczy, gdzie poprzez archiwalne wersje stron internetowych można odtworzyć całą działalność danego medium i sprawdzić o jakim charakterze publikowane były treści w poszczególnych ramach czasowych.

Analiza państw, które były wspominane w dezinformacjach dowiodła, że Polska jest bardzo kluczowym państwem w kontekście zorganizowanych operacji informacyjnych w krajach bałtyckich. Rola ta determinowana jest faktem pozycji Polski w Europie (członkostwo w UE oraz NATO) oraz sojusznika krajów bałtyckich w zakresie bezpieczeństwa, logistyki i energetyki.

Położenie geograficzne Polski jako państwa graniczącego z Białorusią, Ukrainą, Litwą oraz Rosją czyni ją newralgicznym punktem tranzytowym oraz obiektem zainteresowania rosyjskich operacji informacyjnych. Polska często występuje w narracjach w roli winowajcy eskalacji napięć w regionie oraz jako promotor zachodnich wartości, ale przede wszystkim jako zaplecze NATO. Taka konstrukcja narracyjna może służyć destabilizacji zaufania społecznego, wzmacnianiu podziałów politycznych i osłabienia pozycji kraju na arenie międzynarodowej.

Bibliografia

- Aleksandrowicz T., *Mechanizmy ataku informacyjnego. Skuteczność przeciwdziałania*, [w:] *Dezinformacja – Inspiracja – Społeczeństwo. Social Cybersecurity*, red. D. Boćkowski, E. Dąbrowska-Prokopowska, P. Goryń, K. Goryń, Białystok 2022, s. 11–33.
- Answer the Public, [on-line:] <https://answerthepublic.com> – 14.07.2025.
- Buchholza J., Tetarenko-Supe A., Torpan S., Könno A., Vorteil V., Balčytienė A., Kasparait R., *The regulation of fact-checking and disinformation in the Baltic States*, Baltic Engagement Centre for Combating Information Disorders, 2024, [on-line:] https://becid.eu/wp-content/uploads/2024/06/3.4_report.pdf – 14.07.2025.
- Europeam Interactiv Map*, Digital Skills & Jobs Platform, 2025, [on-line:] <https://digital-skills-jobs.europa.eu/en/european-interactive-map> – 14.07.2025.
- Database*, EUvsDISINFO, 2025, [on-line:] <https://euvsdisinfo.eu/disinformation-cases/> – 14.07.2025.
- Gorazdowski K., *Disinformation in Poland and other states in the context of fake news*, „*Studia Administracji i Bezpieczeństwa*” 2024, nr 17, s. 223–251.
- Januszko-Szakiel A., *Dezinformacja jako narzędzie medialnej manipulacji świadomością*, [w:] *Manipulacja: pedagogiczno-społeczne aspekty*, red. J. Aksman, Kraków 2010, s. 209–216.

- Kacała T., *Dezinformacja i propaganda w kontekście zagrożeń dla bezpieczeństwa państwa*, „Przegląd Prawa Konstytucyjnego” 2015, nr 2(24), s. 49–65.
- Kuś J., *Zjawisko dezinformacji z perspektywy psychologicznej: uwarunkowania i przeciwdziałanie*, [w:] *Dezinformacja w czasach kryzysu*, red. K. Stasiuk-Krajewska, M. Wenzel, Toruń 2024, s. 57–70.
- Majchrzak A., *W krainie kolorowych matryoszek – jak działa rosyjska dezinformacja?*, Demagog, 5.05.2022, [on-line:] https://demagog.org.pl/analizy_i_raporty/w-krainie-kolorowych-matryoszek-jak-dziala-rosyjska-dezinformacja/ – 14.07.2025.
- Morkūnas M., *Russian Disinformation in the Baltics: Does it Really Work?*, „Public Integrity” 2022, vol. 25, issue 6, s. 599–613, <https://doi.org/10.1080/10999922.2022.2092976>.
- Świerczek M., „System matryoszek”, czyli dezinformacja doskonała. Wstęp do zagadnienia, „Przegląd Bezpieczeństwa Wewnętrznego” 2018, nr 19, s. 210–213.
- Wachowicz M., *Ujęcie teoretyczne pojęcia dezinformacji*, „Wiedza Obronna” 2019, nr 1–2, s. 226–253.

Streszczenie

Teza/cel artykułu: Dezinformacja stanowi jedno z najistotniejszych wyzwań dla współczesnych społeczeństw informacyjnych. Artykuł prezentuje konteksty wyszukiwania terminu „dezinformacja” przez polskich użytkowników Internetu oraz omawia projekt EUvsDISINFO – europejską inicjatywę analizującą i dokumentującą przypadki dezinformacji w mediach. Zasadniczym celem opracowania jest jednak analiza treści i źródeł dezinformacyjnych dotyczących państw bałtyckich (Litwy, Łotwy i Estonii) na podstawie danych zawartych w bazie EUvsDISINFO. W badaniu zastosowano metody ilościowe i jakościowe, analizę treści oraz metadanych. Wykorzystano także filtr wyszukiwawczy „Baltic States” w bazie danych, który umożliwił identyfikację 363 przypadków dezinformacji, możliwych do dalszej analizy. Zebrany materiał poddano analizie pod kątem dominujących tematów, źródeł kolportażu treści oraz państw stanowiących tło narracji. Wyniki wskazują na sześć głównych obszarów tematycznych dezinformacji: geopolitykę i zagrożenia militarne, narracje skierowane do rosyjskojęzycznych mniejszości, rewizjonizm historyczny (zwłaszcza w odniesieniu do II wojny światowej), podważanie suwerenności państw bałtyckich, agresję wojsk rosyjskich na Ukrainę oraz teorie spiskowe. Analiza źródeł wykazała dominującą rolę mediów społecznościowych, rosyjskich portali informacyjnych, blogów oraz tzw. mediów podszywających się pod lokalne społeczności. Z kolei w narracjach dezinformacji najczęściej pojawiały się Rosja, Polska, Ukraina oraz Stany Zjednoczone, co potwierdza istotność dalszych badań nad dezinformacją z perspektywy Polski oraz regionu Europy Środkowo-Wschodniej.

Słowa kluczowe: architektura dezinformacji, dezinformacja, fake news, propaganda, region bałtycki

Baltic disinformation architecture – a case study in the EUvsDISINFO database

Abstract

Thesis/purpose of the article: Disinformation constitutes one of the most significant challenges for contemporary information societies. This article presents the contexts in which the term “disinformation” is searched by Polish Internet users and discusses the EUvsDISINFO project – a European initiative that analyzes and documents instances of disinformation in the media. However, the primary aim of the study is to analyze the content and sources of disinformation related to the Baltic States (Lithuania, Latvia, and Estonia) based on data contained in the EUvsDISINFO database. The study employed both quantitative and qualitative methods, including content analysis and metadata analysis. The “Baltic States” search filter within the database was also used, allowing the identification of 363 disinformation cases for further analysis. The collected material was examined in terms of dominant themes, sources of content dissemination, and the countries featured in the narratives. The findings indicate six main thematic areas of disinformation: geopolitics and military threats, narratives targeting Russian-speaking minorities, historical revisionism (especially related to World War II), undermining the sovereignty of the Baltic States, Russian military aggression against Ukraine, and conspiracy theories. The analysis of sources revealed the dominant role of social media, Russian news websites, blogs, and so-called media impersonating local communities. In the disinformation narratives, the most frequently mentioned countries were Russia, Poland, Ukraine, and the United States, confirming the importance of further research on disinformation from the perspective of Poland and the Central and Eastern European region.

Keywords: disinformation architecture, disinformation, fake news, propaganda, Baltic region